

קונטרס
בנין יעקב

שבת חנוכה

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעורך הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספרים

תוכן הענינים

שבת חנוכה

נר שבת ונר חנוכה - בשבת חנוכה זוכה כל איש ישראל לאור קדושת שבת וחנוכה.....נה

תורה אור - המתייגע בעסק התורה בשבת חנוכה זוכה לאור גדול בתורה.....ס

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : 3122131@GMAIL.COM

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661

בבית שמש : 052-76-30-720

זר שבת וזר חנוכה

בשבת חנוכה זוכה כל איש ישראל
לאור קדושת שבת וחנוכה

פתילות ושמינים שאמרו חכמים

איתא בגמרא (שבת כא:), "פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת", ביאור הדברים, שישנם פתילות שאין האש נאחו בהם כראוי, כמו כן ישנם גם שמינים שאינם נמשכות היטב אחר הפתילה, ומשום כן אסרו חכמים להדליקם בשבת, דחיישינן שמא לא תעלה השלהבת כראוי בנרות הללו ומתוך כך עלול להטות את הנר בעצם יום השבת קודש, אבל בנר חנוכה לא חששו לזה ולכן מותר להדליק אפילו בשמינים ופתילות שאינם דולקים כראוי.

בחנוכה מאירים כל נשמות ישראל

ברם, הצדיקים והקדושים מתלהטים היו ביותר ממאמר גמרא זה, ומרגלא בפומיהו לומר כי עניין גדול ונשגב במעלת קדושת ימי החנוכה רמזו לנו חז"ל בדבריהם הקדושים.

כי הנה לקראת שבת צריך האיש הישראלי להתכונן ולהכין עצמו בסילודין בששת ימי המעשה שיהיה ראוי לקבל ולקלוט את הארת השבת קודש, ורק מי שהכין עצמו כדבעי הוא יוכל להתעלות ולהתעדן בקדושת השבת קודש באנפאה נהירין ובנהירו עילאה, וככל שהתייגע וטרח יותר כך תגדל הארת נשמתו ביום השבת קודש, אולם מי שלא הכין את עצמו כראוי וכנכון יקשה עליו ביותר להאיר ולהבהיק מנועם זיו השבת, וכבר אמרו חז"ל (עבודה זרה ג.), "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת".

אך שונה הדבר הוא קדושת ימי החנוכה שמסוגלת להעלות ולהאיר נשמת כל אדם מישראל כיקוד אש להבת שלהבת, בין אם הכין עצמו ובין אם לאו, עד שאפילו הנשמות הנדחות והרחוקות בהגיע ימי החנוכה והדלקת הנרות מאיר נשמתם באור יקרות, מלאים זיו ומפיקים נוגה ונאה זיוום בכל העולם[1].

בהנוכה יורד השי"ת למטה מעשרה אל האדם לקרבו

על פי זה ביארו בספה"ק את הטעם שמצוות הדלקת נר חנוכה הוא למטה מעשרה טפחים ובפתח ביתו מבחוץ (שו"ע סימן תרעא), כי הנרות הללו מאירין ומדליקין אף במקומות הנמוכים ואף בנשמות הנדחות העומדין בחוץ.

וראה נא את לשון קדשו של הרה"ק בעל ה'מאור עיניים' זי"ע (פרשת מקץ דרוש לחנוכה): "ולכן נר חנוכה הוא למטה מעשרה, כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, רק שהשם חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדה, היה על ידי נס שהשם כביכול מוריד למטה מעשרה ומתקרב אל האדם להשיבו ולהחזירו אליו,

(ל) בכתבי האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער ראש חודש חנוכה ופורים פרק ד) מבואר, שבחנוכה יורד האור אל המקומות הנמוכים. וזה לשון קדשו: לכן הדלקה עושה מצוה ולא ההנחה, כי אין אנו מעלין אותה [את השכינה הקדושה] ממקומה כלל, אלא שאנו ממושיכין לה אור מלמעלה אל מקומה לבד, היינו ההדלקה. ולכן אסור להשתמש לאורה, כי כדי להיות אור הקודש העליון יורד עד למטה, אשר שם מקומה במקום אשר מצויים שם החיצונים, אנו חוששין שלא יתאחוז באור העליון, ולכן אין להנות מן האור. ע"כ.

וכל זה הוא על ידי מצות הדלקת נרות חנוכה וכאז כן עתה בכל דור בבוא עת
וזמן מצוה זו"ל[א].

"ולבן אמרו חז"ל פתילות ושמונים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה,
כי הנה מתנה טובה שבבית גזוי השם נתנה לנו את השבת לקרב האדם אל
בוראו, כי שומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, כדכתיב
(ישעיה נז, ב) 'שומר שבת מחללו' - אל תקרי 'מחללו' אלא 'מחל לו' (שבת קיח:), רק
שקשה עליו על האדם ליכנס בתוך קדושת שבת כי רם וגשא הוא השבת כי הוא
שמא דקודשא בריך הוא ואיך יכול לקרב אל מקום גבוה ורם כזה, אך בחנוכה כביכול
השם מוריד את עצמו למטה מעשרה אל אדם לקרבו", עד כאן לשונו[לב].

בדרך זה פירש הרה"ק ה'אמרי אמת' (חנוכה תרס"ו) את הכתוב שאומרים בהלל
(תהלים קמז, ב), "כי הטה אזנו לי ובימי אקרא", וקשה, וכי הקב"ה צריך

(לא) ראה בי'שפת אמת' (ליקוטים - לחנוכה) שכתב: בענין חנוכה, כתבו להניח פתח הבית
מבחוץ, פי אדוני מוז"ל אף שאדם מבחוץ.

כיוצא בזה גם ב'ישמח ישראל' (פרשת וישב אות כה) וזה לשונו: ובפרט חנוכה, 'חנו-כה'
שנתעורר מדת חנוך, שהבורא ברוך הוא מתעטף בחסידותיו ומתאזר בחנינותיו, וחונן לכל
בריה אור הדעת וכל מיני ישועות מאוצר מתנת חנם. וכמאמרם ז"ל (שבת כא): 'מיניחה על
פתח ביתו מבחוץ, היינו שנתעורר הארה דחנוכה מצד מדת חנוך אף לאותן העומדים מבחוץ,
רצוני למי שהוא בחינת עני העומד על פתח הבית מבחוץ, שאין בידו כלל ומבקש רק
מתנת חנם.

עוד כתב שם (אות מה): ואולי יש לומר על פי דברינו לעיל על מאמר חז"ל (שם) 'מצוה
להניחה על פתח ביתו מבחוץ, כי הארת חנוכה היא לאותם העומדים עדיין מבחוץ ואינם
משיגים הקדושה, אך כשמתעורר בקרבנו נצוצי התעוררות, ומה גם בראותו הכלל ישראל
כולו מדליקין והוא עומד מבחוץ, ונפשו עליו תאבל ולבו דוי למה נגרע, אחז"ל שידליק כי
הדלקה עושה מצוה, וכמו שכתבתי לעיל (אות לב) היינו שידליק בתוך חשכותו, וידליק
ויתלהב בעשיית המצוה, ולא יחשוב כלל מה שהיה ומה שיהיה ואיך אעזי ואחצוף ליכנס
בשערי המלך בלבוש שק, רק ידליק, כי לאיש פשוט ופחות כזה איך נוכל לומר לך והכין
עצמך בהכנה דרבה כראוי וכיאות בשמן יפה ובפתילות יפות, אולי בין כך ובין כך יכלה
ויכבה הניצוץ, ושומר רוח לא יזרע, כי עד כמה מגיע ההתעוררות מהאיש כזה.

להשפיל אזנו בכדי לשמוע את מוצא פי האדם והלא מלוא כל הארץ כבודו, אלא יש לומר, שהכוונה הוא לימי החנוכה שבהם גם אלו הנמצאים למטה ומושלכים בדיוטה התחתונה זוכים שכביכול מטה הקב"ה את אזנו אליהם ומאזין אל קריאתם, ועל ידי זה יכולים לשוב ולהתקרב אל השי"ת.

בשבת חנוכה יש עליה לכל נפש מישראל

מעשה תשכיל להבין את גודל מעלת ויקרת קדושת האיש ישראל בשבת קודש של חנוכה יותר משבתות אחרות, עד כי אפילו אנשים שהם בדרגה נחותה, שבכל השבתות אין להם עליה, הרי שבשבת זו, על ידי הנר של חנוכה, גם נשמתם זוכה לאור בהיר ולעליה.

שהרי כבר נפסק להלכה (שו"ע סימן תרעט), כי בערב שבת מדליקין תחילה את הנר של חנוכה ורק לאחר מכן את הנרות של שבת, ונמצא, שמיד בשעה שמדליק את נר החנוכה מיד מתלהמת ומתקדשת נשמתו בקדושתה של חנוכה שדרכה לרדת ולהאיר עד למטה, ומיד אחר כך כאשר השבת קודש פורסת כנפיה

(לב) ראה עוד ב'שפת אמת' (לחנוכה - שנת תרל"ג ליל ז): אא"ז מו"ר ז"ל הגיד בשם רבותינו ז"ל. פי הגמרא פתילות ושמנים שאין מדליקין בשבת מדליקין בחנוכה אשר אף הנפשות שאין להם עלי' בשבת יכולין לעלות בחנוכה ונפש נוטריקון נר פתילה שמן. ופתילות הפסולין שאור מסכסכת בהן. נדעך וקופץ כו'. והיינו שלא יוכל לקבל ההארה תוך עומק לבו כו'. והיינו שיש נקודה פנימיות בכל איש ישראל שאין שם מגע נכרי רק שצריך להיות שנקודה זו תתפשט בכל האדם. ועל ידי הלל והודאה יכולין להכניס נקודה זו בכל הנפש.

כיוצא בזה כתב גם ב'שם משמואל' (פרשת מקץ - שנת תר"פ): ונראה שזהו טעמא דדורשי רשימות מרבתינו ז"ל בהא דפתילות ושמנים שאמרו חכמים שאין מדליקים בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה דקאי על נפשות אטומים שאין להם עלי' בשבת יש להם עלי' בחנוכה, אף כי אין למעלה משבת, מ"מ בשבת אי אפשר אלא איש על מחנהו ואיש על דגלו ומי שטרה בע"ש יאכל בשבת, וע"ז מורה מצות אזהרות תחומין שכל איש יש לו תחומו בפני עצמו, אבל חנוכה כמו שאז בעת הנס זכו לנצחון ונס למעלה מן הסדר ומן הגבול כן נשאר לדורות זמן חידוש עבודה בחיות למעלה מן הסדר.

כבר יכולה קדושת השבת שתיאחו בנשמתו המאירה כבר בלאו הכי מקדושת החנוכה, ואחר שכבר נאחזה בו קדושת השבת אמרינן כי אפילו 'ככתה אין זקוק לה' (שבת כא:), שהרי עתה כבר מאירה נשמתו באור השבת קודש[לג].

אף אפשר להוסיף ולומר עוד, על דרך המובא בספרים הקדושים (ראש דוד' - פרשת מקץ, ו'בני יששכר' - חודש כסלו מאמר ד), שכל העניין שקבעו חז"ל את ימי החנוכה לשמונת ימים, הוא בכדי שתמיד יחול שבת קודש באחד מימי החנוכה. ויתכן לומר, כי הסיבה שביקשו חז"ל שיחול לפחות שבת אחת בין ימי החנוכה, הוא היות ולא רצו להחמיץ את ההארה המיוחדת שיש בשבת חנוכה, שהרי בשבת של חנוכה יש עלייה לכל אדם מישראל, אפילו מי שבשאר שבתות אינו זוכה לזה, על כן ראוי שיהיה תמיד לפחות שבת אחת בתוך ימי החנוכה.

ונעלה הדבר מעל כל ספק, שבזכות אלו הקדושות של שבת וחנוכה מסוגל האדם להאפיל במעלות הקדושה והטהרה, עד כי יכול להפך את לבבו ממש מן הקצה אל הקצה, וכדרך שביארו הצדיקים בנוסח 'ועל הנסים', "ממאים ביד מהורים ורשעים ביד צדיקים", שהטומאה נמסרת ביד הטהרה והרשעות נכנעת בידי הצדקות, כלומר, שבחנוכה מסוגל כל אחד להפך את לבבו שעד עתה נפלה בטומאה וברשעות ולהימסר אל צד הקדושה והצדקות, ואפילו מי שעד עתה לא היה בבחינת צדיק, מעתה ייהפך לבבו אל השי"ת וייכנס בתוך מדות הקדושה והטהרה[לד].

(לג) ראה בספר שפתי צדיק - לשבת חנוכה (טט), שם כתב: כתיב 'נר מצוה ותורה אור'. ובשבת חנוכה יש ב' נרות נר שבת ונר חנוכה ויוכל להאיר בתוך כל החשכות, התעוררי כי בא אורך, זה אור שבת, שבא אור עליון בכל שבת שקבוע וקיימא ומקודש מששת ימי בראשית להופיע על ישראל, קומי אורי, הוא הניצוץ אור שבתוך האדם, שיש נקודה פנימיות בכל איש ישראל אשר לא יוכל להתקלקל לעולם, ועל ידי האור העליון מתעורר האור הפנימי, שמצא מין את מינו וניעור, והוא נר חנוכה שנעשה להאיר בתוך החשכות.

(לד) מובא בספר 'חשבה לטובה' בשם הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע: אמר, די גוטע אידן זאגן, ששבת זה הוא שבת גדול, כי שבת הוא התגלות אלקית, כמו שנאמר

תורה אור

המתייגע בעסק התורה בשבת חנוכה זוכה לאור גדול בתורה

בחנוכה נפתחין שערי תורה

גילו לנו רבותינו ז"ל, כי מסוגלת מצוות נר חנוכה להביא את האדם לזכות לתורה עד כי נפתחין לפניו מעיינות החכמה, ומעתה יש בכוח כל אחד ואחד להשיג השגות בתורה, גם בעניינים שעד עתה היו כמעין החתום וסתום לפניו.

מקור הדברים הוא מן הגמרא (שבת כג:), "אמר רב הונא, הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", וביארו בזה הראשונים (שם), שמאמרו של רב הונא מיוסד על הפסוק במשלי (ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", דהיינו, שעל ידי הנר מצוה שהוא נר חנוכה, זוכים לתורה אור – שיאירו העיניים בתורת ה' צבאות, ואם אמרו חז"ל שמועיל זכות המצווה על בניו שיהיו תלמידי חכמים, על אחת כמה וכמה שגם לעצמו יועיל סגולת המצווה להאיר את עיניו בתורה הקדושה [לה].

(שמות לא, יג) 'לדעת כי אני ה' מקדשכם', והובא בספר אחד, 'רבים ביד מעטים' נכון הוא שהיה נס, אבל 'טמאים ביד טהורים' מה היה הנס, אלא זה היה הנס שמהטמאים נעשה טהורים, מהרשעים נעשה צדיקים, כי היה אז התגלות אלקות, וכששניהם יחד שבת וחנוכה, הוא שבת גדול, כי חנוכה ההתגלות, ושבת התגלות.

(לה) כן מובא בשם הגה"ק היחידושי הרי"ם מגור זי"ע, שאמר כי הרגיל בנר זוכה לא רק שבניו יהיו ת"ח, אלא אף הוא עצמו יהיה תלמיד חכם.

וענין שייכות אור הנרות עם אור התורה, ראה ב'בני יששכר' (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב), וזה לשונו: ומתוק האור לעיני אחרי רואי בדברי הרב הקדוש הנ"ל כתב [שם] תקנו ל"ו נרות (כנגד השעות ששימש האור הראשון כנ"ל) כנגד לשון אור, ומאורות, ונר, נזכר בתורה ל"ו

מפני טעם זה היה הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע - מיד אחר הדלקת הנרות חנוכה - מצווה להעם הנמצאים אצלו שיתיישבו ללמוד, בהטעימו 'כי נר מצוה ותורה אור', וראויה מצוות נר חנוכה המאירה לארץ ולדרים עליה להאיר את עיני לומדי התורה הקדושה.

וכרצונו להדגיש את כח מצוות הנר חנוכה להשפיע ולפתוח שערי חכמה, היה מספר על הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, שפעם אחת שאל לאחד ממקורביו האם מיד אחר התפילה הוא מתיישב ללמוד סוגיה שלפני התפילה התקשה בהבנתה, שהרי זה עתה ביקש בתפלה 'אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה' - שיפתחו שערי הדעת להבין בתורתנו הקדושה, ומחזור הדבר שאחר התפלה יכולים להבין גם עניינים שהתקשה בהם קודם התפלה, והוסיף החידושי הרי"ם, שכמו כן הוא בנר חנוכה שמיד אחר שמקיים ה'נר מצוה' מאיר בו ביותר ה'אור תורה'[לז].

המעלה העליונה בתלמוד התורה של שבת חנוכה

והנה ידוע מה שכתב הגה"ק בעל ה'בן איש חי' בשם המקובלים (בן איש חי ריש פרשת שמות), כי כל שעה של לימוד התורה בשבת קודש יש לה ערך כמו אלף שעות של תורה בימות החול[לז].

פעמים עיין שם, הוא מה שכתבתי שהאור הגנוז נגנו בתורה והוא ששימש ל"ו שעות (נגד מנין ה' פעמים אור שנוכר בתורה ביום א' בגימ' אלף ל"ה ובהחזרת אָלֶף לֶאֱלֶף) (סוד הכתוב איכה ירדוף אחד אלף) הנה הם אל"ה בגימ' ל"ו, והנה נגנו בתורה, כשרצו היוונים לבטל התורה אשר בה אור הגנוז הלז, הנה הש"י התנוסס להאיר להם בנר מצוה ותורה אור הוא אור התורה מן הארת אור הגנוז, ועל כן נוכר בתורה ל"ו פעמים אור ונר ומאורות כנ"ל, ועל כן תקנו ל"ו נרות, אשרי העם שככה ל"ו.

(לז) והיה הרה"ק מקאזניץ מתאונן שאם בעיני האנשים רחוק הדבר שיפעל כיצד אם כן יכולין לפעול באמת.

(לז) ראה לשונו בתוך הספר: ובה מובן הטעם שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה, והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין

אמור מעתה, שבשבת חנוכה יש לנו ב' כוחות נפלאות בתורה הקדושה, מצד אחד כח התורה שיש בכל שבת ושבת, כמו שכתב ה'בן איש חי', ומאידך גיסא יש לנו גם את כח המצווה של נר חנוכה, שמאירה את עינינו בתורה הקדושה עד לבלי שיעור, ופותחת לפנינו את שערי החכמה.

על כן חלילה לנו להיות כאותו שוטה המאבד את מה שנותנים לו, אלא כל רגע ורגע שיש בידינו - בימי החנוכה בכלל ובשבת חנוכה בפרט - נשתמש בהם בכדי להגות בתורת ה' צבאות, ועל ידי זה נוכיח ונגלה את נצחון בני ישראל על היוונים, שכל רצונם לא היה אלא 'להשכיחם תורתך', ועל ידי שאנחנו עמלים בתורה הקדושה בימים האלה, מתגלה ביתר שאת וביתר עוז כי נצח ישראל לא ישקר ובניה עוסקים יומם ולילה בתורת ה' תמימה.

הרגיל בנר חנוכה ונר שבת

כמו כן ראוי לנו להוסיף, שישנם כמה מן הראשונים שפירשו את מאמר הגמרא "הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", שאינו עולה על נר חנוכה בלבד אלא המרא מכוונת גם על נר של שבת, וכן פירש רש"י (שם בגמרא), "כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כג) - על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". ולפי אלו המפרשים נמצא ביתר שאת ששבת זה של חנוכה ראוי בכפלים לזכות למאור התורה ולסגולה הנפלאה של 'הויין ליה בנים תלמידי חכמים', שהלא לקראת שבת זה אנו מדליקים ומהדרים בשניהם, גם בנר של חנוכה וגם בנר של שבת.

רוחני ועליוני על ידי עסק התורה, ולכך נקראו בנאים, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, על פסוק וכל בניך למוזיזי ה' ורב שלום בניך, וזה הבנין שבונים אותו על ידי עסק התורה, הוא נעשה בחלק עולם הבא, ולכן בשבת שהוא מעין עולם הבא, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, צריך להרבות בו בעסק התורה, כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, ולכן כתבו המקובלים ז"ל, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול, ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה, נאסר בשבת בנין הגשמי החמרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורים בשבת, כי הבנין הוא אב מלאכה.

אנב גררא ייאמר, כי בכדי שתהיה סגולת הנרות בשלמות ותפעל את פעולתה, לא די שיהדר בנרות עצמם שיהיו בתכלית ההידור, אלא גם אופן וצורת ההדלקה צריך שתהיה בהידור ובשלמות, דהיינו שידליק את הנרות בשמחה ובהתרוממות הנפש מתוך חביבות המצוות ולא כמצוות אנשים מלומדה, כפי שכתב ה'מאירי' (שבת כג:) בזה הלשון, "אמרו, הרגיל בנר חנוכה - דרך חיוב מצוה ובהערה מפורסמת - הויין לו בנים תלמידי חכמים לקיים עליו נר מצוה ותורה אור".

יעזור השי"ת שבזכות הנרות של שבת ושל חנוכה, יחד עם היגיעה ועמל התורה בזמנים קדושים אלו, נזכה שייפתחו לפנינו שערי אורה, שערי חכמה בינה ודעת להבין ולהשכיל במעמקי לימוד התורה הקדושה, להשיג בה השגות ולהבין שמועות, וכלשון קדשו של הרה"ק בעל ה'בני יששכר' בתפלתה שקודם הדלקת הנרות חנוכה, "ולא ימוש התורה מפינו ומפי זרעינו ומפי זרע זרעינו מעתה ועד עולם, ונזכה לבנים תלמידי חכמים אמן כן יהי רצון".

